

วิจารณ์หนังสือ : BOOK REVIEW

พระศิวะ มหาเทพแห่งการทำลายล้าง

ผู้เขียน : รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ

Author : Associate Professor Dr. Shanti Phakdikham

กชพร ศิริบุตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Kochporn Siriboot

Mahachulalongkornrajavidyalaya University KhonKaen Campus

E-mail: boontasiri89@gmail.com

บทคัดย่อ

พระศิวะได้รับการนับถือจากชาวอารยันในฐานะเทพผู้เป็นใหญ่สูงสุด และเป็นเทพแห่งการทำลายล้าง ปรากฏในคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ ของอินเดีย และปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในฐานะของเทพอินท ผู้ถูกปราบที่กลายมาเป็นพระพุทธรูปปางโปรดกภาพรหม นอกจากนี้การนับถือพระศิวะแพร่เข้ามา ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านการปกครอง พบว่า นามพระศิวะ ถูกนำไปใช้เป็นพระนามของกษัตริย์ในฐานะผู้ทรงอำนาจ และมีอิทธิพลมาสู่ระบบการปกครองใน

* ได้รับบทความ: 24 สิงหาคม 2564; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2564

Received: August 24, 2021; Revised: September 24, 2021; Accepted: September 30, 2021

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย กัมพูชา เป็นต้น 2) ด้านวรรณกรรม พบว่า มีวรรณกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระศิวะมากมายที่ได้รับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เช่น มหาภารตะรามายณะ มหาภารตะมหากาพย์มหาภารตะ พระเวสสันดรชาดก หรือวรรณกรรมของอีสานเช่น ตำนานพญาแถน เป็นต้น 3) ด้านศาสนาศิลปวัฒนธรรม พบว่า การบูชาพระศิวะได้รับการปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันโดยในสังคมไทยยังมีการบูชาเพื่อขอพรเพื่อช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากตัว และในปัจจุบันมีเทวสถาน และศาลายเป็นที่ประดิษฐานของพระศิวะอยู่ทั่วไป

คำสำคัญ: พระศิวะ; มหาเทพ; การทำลายล้าง

Abstract

Shiva received the worship from the Aryans as the supreme deity and is the God of destruction that appeared in various ancient Scriptures. God also appears in Buddhist scriptures as a subdued Hindu deity who became a Buddha image in the posture of Brahma. In addition, the worship of God Shiva spread into the territory of Southeast Asia such as Thailand, Cambodia, etc. 1) In terms of governance, the finding was: the name of God Shiva used as the name of the king who was powerful and influenced to the government system in Southeast Asia such as Thailand, Cambodia, etc. 2) In terms of literatures, the finding was: there were many kinds of literature related to God Shiva which were studied at the university level such as Ramayana epic, Mahabharata epic, Vessantara Jataka or Isan literature like the legend of Phaya Tan, etc. 3) In the term of religion, art and culture, the finding was: the worship of God Shiva has been practiced since the present day. In Thai society, there is still worship to ask for blessings to help eliminate the non-existent. And at present, there are shrine and Sivalai (God Shiva's shrine) where Shiva is enshrined everywhere.

Keywords: Great God; Siva; Destruction

บทนำ

หนังสือ เรื่อง พระศิวะ...มหาเทพแห่งการทำลายล้าง เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2559 กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิช มีจำนวน 79 หน้า เลข ISBN : 978-616-18-1107-5 พิมพ์ครั้งที่ 1 ราคา 99 บาท ในปัจจุบันเมื่อกล่าวถึง "พระศิวะ" หรือ "พระอิศวร" คนไทยทั่วไปย่อมรับรู้ ว่า พระศิวะมีความสัมพันธ์กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ทั้งข้องกับ ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม แม้จะไม่มากเพราะนารายณ์ (พระวิษณุ) แต่พระศิวะก็เป็นเทพเจ้าที่มี บทบาทอย่างมากในสังคมไทยตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ ของอินเดีย แสดงให้เห็นว่า พระศิวะ ได้รับการนับถือจากชาวอารยันในฐานะเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่สูงสุดและเป็นเทพแห่งการทำลายล้าง ปรากฏ เรื่องราวพระศิวะในคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งยังปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาด้วย ดังที่ในคัมภีร์โลกปัญญาได้นำเสนอภาพของพระศิวะ (พระมหेश्वर) ในฐานะของเทพฮินดูผู้ถูกปราบ โดยพระพุทธเจ้าที่กลายมาเป็นพระพุทธรูปปางโปรดผกาพรหมซึ่งสร้างเป็นรูปพระพุทธรูปประทับ อยู่เหนือเทวดาที่ประทับอยู่บนโค และถูกสรุปว่าเทวดาองค์นี้จะหมายถึงพระศิวะนั่นเองเมื่อการนับถือ พระศิวะแพร่เข้ามาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พระศิวะก็ได้รับการนับถือในฐานะเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกายกษัตริย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางพระองค์นับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้า สูงสุดผู้คุ้มครองพระองค์ เช่น กษัตริย์กัมพูชาหลายพระองค์นับถือพระศิวะและมีการสถาปนาพระศิวลึงค์ขึ้น ได้แก่ พระชัยวรมันที่ 2 ซึ่งสถาปนาพระเทวราช หรือ พระกัมรเตง ชคต ๓ ราช อันน่าจะหมายถึง พระศิวลึงค์ประจำราชอาณาจักรเขมรโบราณ ศตวรรษที่ 15 - 18 มีหลักฐานการสร้างพระศิวลึงค์ขึ้นบูชา และมีการสร้างศาสนสถานหลายแห่งถวายพระศิวะ เช่น ปราสาทสด๊กก๊อกธมเป็นต้น และในสมัยสุโขทัย จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระศิวะเป็นที่รู้จักกันดีในนามว่า "พระอิศวร" ซึ่งถือเป็นเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่ สูงสุด ปรากฏหลักฐานว่ามีการหล่อพระเทวรูปของพระศิวะ รวมทั้งพระนามของกษัตริย์อยุธยาหลาย พระองค์มีความเกี่ยวเนื่องกับคติการนับถือพระศิวะ โดยเฉพาะพระนาม "สมเด็จพระเอกาทศรถ" ซึ่งที่ถูกต้อง ตามในเอกสารตัวเขียนควรใช้ว่า "สมเด็จพระเอกาทศรถุอิศวร บรมนารถบพิตร" ซึ่งหมายถึง พระนาม ของพระศิวะโดยตรงหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจึงพยายามประมวลภาพต่างๆ เหล่านี้มานำเสนอแก่ท่านผู้อ่าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระศิวะในคัมภีร์ฮินดู เช่น คัมภีร์พระเวท คัมภีร์ปุราณะ และคัมภีร์ ทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งหลักฐานเกี่ยวกับการนับถือพระศิวะที่ปรากฏหลักฐานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศไทย ซึ่งน่าจะทำให้เราเข้าใจภาพของพระศิวะในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ท้ายที่สุด

ผู้วิจารณ์ได้เลือกหนังสือเล่มนี้มาเพื่อการวิจารณ์โดยมีเหตุผลว่า หนังสือเล่มนี้ได้อธิบายให้เห็นมิติ ในเชิงประวัติศาสตร์ ลัทธิความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ เพราะความศรัทธาต่อองค์พระศิวะนั้น

มีมาอย่างช้านานทั้งในสังคมไทยและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พระศิวัะ เทพผู้ทำลายความเลวร้ายทั้งมวล หนึ่งในเทพตรีมูรติหรือมหาเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ทรงเป็นพระบิดาของพระพิฆเนศวร และพระสวามีของพระอุมาเทวี อีกทั้งยังปรากฏหลักฐานที่กล่าวถึงพระศิวัะในลิลิตยวนพ่าย และวรรณคดีไทย เรื่องรามเกียรติ์ และพระศิวัะนั้นเปี่ยมไปด้วยอำนาจที่จะประทานพรให้แก่ผู้ที่ศรัทธาอย่างแท้จริง ผู้ที่ศรัทธาต้องหมั่นทำความดี ยึดมั่นในศีลธรรม หากประพฤติปฏิบัติดีแล้วจะประสบความสำเร็จดังที่หวัง แต่หากประพฤติชั่วพระศิวัะจะทำลายทันที และหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอถึงเรื่องราว และตำนานของพระศิวัะไว้อย่างสมบูรณ์ทำให้ผู้อ่านได้อ่านอย่างสนุกสนาน และได้สาระความรู้ไปในตัว

โครงสร้างหนังสือ

ชื่อหนังสือเรื่องพระศิวัะ ...มหาเทพแห่งการทำลายล้าง ที่เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ เป็นหนังสือที่ได้รวบรวมประวัติ และตำนาน รวมถึงอิทธิฤทธิ์ที่มีต่อสังคมไทย และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีโครงสร้างแบ่งเป็นทั้งหมด 19 ตอน ดังนี้

1. พระศิวัะในการรับรู้ของอินเดียโบราณก่อนคัมภีร์พระเวท สรุปได้ว่า จากหลักฐานในอินเดียโบราณ โดยเฉพาะบริเวณลุ่มน้ำสินธุ ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งของโลก แสดงให้เห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับพระศิวัะมีปรากฏหลักฐานมาเนิ่นนาน โดยเฉพาะหลักฐานที่เมืองโมเฮนโจดาโร และเมืองฮารัปปา ซึ่งเป็นแผ่นดินเผาทำเป็นรูปมนุษย์ มีลักษณะคล้ายเขาสัตว์อยู่บนศีรษะ นั่งในท่าโยคะ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า ภาพบุคคลดังกล่าวน่าจะเป็นสัญลักษณ์ของเทพเจ้าองค์สำคัญ ซึ่งน่าจะหมายถึง "พระศิวัะ" ผู้เป็นเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นอกจากนี้ยังมีการค้นพบแท่งหินยาวรูปทรงกระบอก ขัดมันและหินทรงกลม ซึ่งน่าจะหมายถึงอวัยวะเพศชายและหญิง อันน่าจะเป็นที่มาของการบูชาศิวลึงค์ ในเวลาต่อมาจากหลักฐานต่างๆ ที่กล่าวมา ทำให้นักโบราณคดีเชื่อว่า พระศิวัะเป็นเทพเจ้าที่มีผู้เคารพบูชา มาตั้งแต่ 3,000 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับการบูชาพระศิวัะ

2. พระรุทรหรือพระศิวัะในคัมภีร์พระเวท สรุปได้ว่า ในคัมภีร์พระเวทถือว่าพระรุทรเป็นเทพผู้ทรงอำนาจมาก ทรงเป็นใหญ่เหนือการสรรเสริญและยัญกรรมทั้งปวง และเป็นผู้ทำลายล้าง ทำให้สะอาดปราศจากมลทิน เพื่อกำเนิดใหม่นอกจากนี้ชาวอารยันยังเชื่อว่า พระรุทรเป็นเทพที่มีชื่อในด้านความดุร้าย สามารถลงโทษมนุษย์ได้คัมภีร์ฤคเวทซึ่งเป็นคัมภีร์พระเวทที่เก่าแก่ที่สุดกล่าวว่า พระรุทร เป็นเจ้าแห่งเพลง เป็นเจ้าแห่งการบูชายัญ สว่างรุ่งเรืองเหมือนพระอาทิตย์รวมทั้งกล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างพระรุทรกับพระอัคนิเทพไว้ว่า "อัคนิ คือรุทร" และได้รับการนับถือต่อมาว่า "พระศิวัะ"

3. พระศิวัะในคัมภีร์ปุราณะ สรุปได้ว่า พระศิวัะในยุคลปุราณะได้รับการยกย่องขึ้นเป็นพระเป็นเจ้าองค์หนึ่งในพระเป็นเจ้าทั้งสามของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ถือกันว่าพระศิวัะ เป็นผู้ล้างหรือทำลาย

แต่เนื่องจากในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ถือว่าสัตว์ไม่ตายสูญ หากคงวนเวียนเกิดอยู่ในวัฏสงสาร จึงไม่ถือว่า พระศิวะเป็นผู้ทำลายอย่างเดียว แต่ทรงเป็นผู้ที่สร้างใหม่ด้วย ดังนั้นจึงถือกันว่าเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงของเก่าให้เป็นของใหม่ที่ดีขึ้น สำหรับลักษณะของพระศิวะตามที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ สมัยปุราณะ คือ พระกายสีขาว พระคอสีนิล พระเกศเจี๊วแดง มุ่นมวยอย่างฤาษี 2 พระกรบ้าง 4 พระกรบ้าง 8 พระกรบ้าง หรือ 10 พระกรบ้าง ส่วนพระพักตร์มีพระพักตร์เดียวยกเว้นในปางปัญจนะมี 5 พระพักตร์ มี 3 พระเนตร พระเนตรที่สามตั้งขึ้นตรงอยู่กลางพระนลาฏ ทรงสังวาลเป็นงู ทรงประคำทำด้วยกะโหลกศีรษะมนุษย์ ทรงสายธูรา 1 สาย พระศิวะมีพระมเหสีคือพระอุมา มีพระโอรสคือพระคเณศ (พระพิฆเนศวร) และพระสกันทกุมาร (พระขันธกุมาร) พระองค์ประทับบนเขาไกรลาส หากเสด็จลงมายังโลกมนุษย์จะประทับที่เมืองพาราณสีมีโคนนทิเป็นพาหนะ

4. พระศิวะกับพระสติ (พระอุมา) สรุปได้ว่า พระสติมีรูปโฉมงดงามเป็นพระธิดาองค์โตของพระทักษะประชาบดีโอรสของพระพรหม แม้ว่าจะมีเหล่าเทพทั้งหลายหมายปอง แต่พระสติมีความรักดีต่อพระศิวะเพียงพระองค์เดียว เมื่อเข้าพิธีสุมพร พระสติจึงเลือกพระศิวะเป็นพระสวามี ทำให้พระทักษะประชาบดีไม่พอใจมากครั้งหนึ่งพระทักษะประชาบดีจัดพิธีพลุหีสปตีสวนซึ่งเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์และยิ่งใหญ่ขึ้น ในการนี้พระทักษะประชาบดีได้เชิญทวยเทพมาเป็นจำนวนมาก ยกเว้นแต่พระสติกับพระศิวะ เมื่อพระสติได้ทราบข่าวจึงเสด็จมา แล้วถามพระทักษะประชาบดีว่า เหตุใดจึงไม่เชิญพระศิวะมาร่วมงานเมื่อพระทักษะประชาบดีตอบอย่างไม่สนใจไยดี พระสติจึงรู้ว่าพระศิวะผู้เป็นพระสวามีถูกลบลู่ให้เสียเกียรติ พระสติจึงเสด็จไปยังกองไฟที่เตรียมไว้สำหรับพิธี แล้วกระโจนลงกองไฟถึงแก่ความตาย อันกลายเป็นที่มาของพิธี "สติ" ที่หญิงหม้ายชาวฮินดูต้องกระโดดเข้ากองไฟฆ่าตัวตายหลังสามีเสียชีวิตนั่นเอง

5. พระศิวลึงค์ สัญลักษณ์แทนองค์พระศิวะ สรุปได้ว่า นอกจากการนับถือพระศิวะในรูปแบบทั่วไปแล้ว รูปเคารพของพระศิวะรูปหนึ่งที่มีการบูชานับถือกันอย่างมาก คือ "ศิวลึงค์" ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเพศชาย หลักฐานที่กล่าวถึงเรื่องนี้ปรากฏในคัมภีร์อุปนิษัตซึ่งกล่าวว่าอวัยวะเพศชายที่เป็นตัวแทนแห่งองค์พระศิวะนี้ คือ สัญลักษณ์ของความมีรูปทุกอย่างในโลกอำนาจของศิวลึงค์นี้ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แห่งชีวิต ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ผืนแผ่นดิน นอกจากนี้ยังหมายถึง "อำนาจแห่งการสร้างสรรค์" อีกด้วย สำหรับตำนานกำเนิดของพระศิวลึงค์ปรากฏในคัมภีร์ปุราณะกล่าวว่า พระศิวะเป็นผู้ประทานศิวลึงค์นี้ให้เป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์ เพื่อให้มนุษย์บูชา ดังมีความโดยย่อว่า ครั้งหนึ่งเหล่าเทพดาพากันไปเฝ้าพระศิวะบนเขาไกรลาส เวลานั้นพระศิวะกับพระอุมากำลังร่วมสังวาสกันอยู่ในท้องพระโรง เมื่อเหล่าเทพดาเข้าไปเห็นดังนั้นก็พากันดูหมิ่นตีเยนพระศิวะ ในการกระทำอันไม่เหมาะสมกับที่ทรงเป็นพระเป็นเจ้าสูงสุด พระศิวะละอายพระทัย และเสียพระทัยมากจึงสิ้นพระชนม์ในขณะนั้น และศิวลึงค์นี้ต้องตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิงที่เรียกว่า "โยนี" พระศิวลึงค์

เมื่อตั้งอยู่บนฐานโยนิหรืออุมาลิงค์ หมายถึง ต้นเหตุของการเกิด การสืบต่อช่วงอายุ และชีวิตต่อชีวิต ดังนั้นพระศิวลึงค์จึงหมายถึงปฐมเหตุของการเกิดขึ้นของสรรพสิ่งในจักรวาล

6. ศิวนาฏราชหรือตำนานการฟ้อนรำของพระศิวะ สรุปได้ว่า ศิวนาฏราชหรือการฟ้อนรำของพระศิวะ เป็นเรื่องราวที่รู้จักกันดีมีการนำมาสร้างเป็นรูปเคารพและแกะสลักเป็นภาพเล่าเรื่องในอินเดีย รวมทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ภาพศิวนาฏราชที่หน้าบันปราสาทพนมรุ้ง และเกิดเป็นนาฏศาสตร์ของอินเดียซึ่งเป็นวิชาที่เรียนกันในมหาวิทยาลัยและยังมีอิทธิพลมายังประเทศไทยในนามคณะนาฏศิลป์จนถึงปัจจุบัน

7. พระศิวะในมหากาพย์รามายณะ สรุปได้ว่า เรื่องราวเกี่ยวกับพระศิวะมีปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสันสกฤตมากแต่ที่สำคัญคือปรากฏในมหากาพย์รามายณะ และมหากาพย์มหาภารตะ เช่น เรื่องพระแม่คงคาไหลลงมาจากสวรรค์ เรื่องพระศิวะดื่มพิษของพญานาคจากกรกวนเกษียรสมุทรในมหากาพย์รามายณะ เรื่องพระกฤษณะรบกับพระศิวะ เรื่องพระอรชุนกับพระศิวะล่าหมีป่า ในมหากาพย์มหาภารตะ เป็นต้น

8. พระศิวะในมหากาพย์มหาภารตะ สรุปได้ว่า มหากาพย์ มหาภารตะกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับพระศิวะต่อสู้อย่างดุเดือดกับอสูรซึ่งเป็นหนึ่งในเจ้าชายปาณฑพ และได้กล่าวถึงบทบาทของพระศิวะในอวตารของพระนารายณ์ในปางกูรมาวตาร ซึ่งพระวิษณุหรือพระนารายณ์อวตารเป็นเต่าว่า การกวนเกษียรสมุทรเกิดจากพระอินทร์ถูกฤๅษีทศรึวาสาบให้เทวดารบแพ้อสูรและให้สมบัติของพระอินทร์จมหายไปพระอินทร์และเหล่าเทวดาเมื่อรบแพ้และถูกอสูรสังหารจึงไปขอความช่วยเหลือจากพระพรหม พระพรหมให้ไปปรึกษาพระวิษณุ พระวิษณุแนะนำให้พระอินทร์ทำพิธีกวนเกษียรสมุทรเพื่อให้ได้น้ำอมฤตซึ่งดื่มแล้วไม่ตายเหล่าเทวดานำภูเขาคีรีเมฆมาหนุน (ตามศัพท์ในภาษาสันสกฤต หมายถึง ไม่วางนอน) มาเป็นแกนเสาเอาพญานาคาศุภรีมาพันรอบเขาแล้วเทวดากับอสูรช่วยกันกวนเกษียรสมุทร แต่ระหว่างการกวนเกษียรสมุทรมัน พญานาคาศุภรีพันพิษเป็นไฟ ทำให้เทวดาและเหล่าอสูรพากันเดือดร้อนพระวิษณุจึงเชิญให้พระศิวะเสวยพิษเพื่อดับความเดือดร้อน พระศิวะก็เสวยพิษที่พญานาคคายออกมานั้นเข้าไปด้วยความรักและเกรงกลัวโลกจะเป็นอันตราย พิษของพญานาคเผาจนพระศิวะกลายเป็นสีนิลเพราะพิษไหม้

9. พระนามต่าง ๆ ของพระศิวะ สรุปได้ว่า พระศิวะมีพระนาม 118 พระนาม แต่พระนามซึ่งเป็นที่ยอมรับกันดี คือ ศิวะ รุทระ ส่วนพระนามที่สังคมไทยรับรู้คือ อิศวร หมายถึง พระเป็นเจ้าสูงสุด นอกจากนี้พระนามของพระศิวะยังมีอีกหลายพระนามดังตัวอย่างต่อไปนี้ 1) นิลกัณฐ์ หมายถึง ผู้มีคอสีนิล 2) มหาเทวะ หรือมหาเทพ หมายถึง เทพผู้เป็นใหญ่ 3) สามัญ หรือสยัมญ หรือสวัยมญ แปลว่า ผู้เกิดเอง ไทยนิยมใช้พระสยัมญ 4) หระ แปลว่า ผู้นำไป ไทยรู้จักในนามที่รวมกับพระวิษณุ (พระหริ) 5) มเหศวร หรือปรเมศวร แปลว่า พระผู้เป็นใหญ่อิ่ง 6) จันทรเชकर แปลว่า ผู้มีพระจันทร์อยู่บนพระนลาฏ 7) ภูเตศวร หมายถึง

ผู้เป็นใหญ่ในหมู่ทูต เนื่องจากบรรดาทูตผีปีศาจ 8) มฤตยูชัย แปลว่า ผู้ชนะความตาย 9) ศรีกันธู แปลว่า คองาม 10) สมรพร แปลว่า ผู้สังหารสมร (ผู้สังหารพระกามเทพ) 11) คงคาธร แปลว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งพระคง 12) สถาณ แปลว่า ตั้งมั่น 13) ศิริชะ แปลว่า เจ้าแห่งภูเขา เนื่องจากพระศิวะประทับบนยอดเขา 14) ภาควัต แปลว่า ผู้เป็นเจ้า 15) อีสาน แปลว่า ผู้ปกครอง 16) มหากาล แปลว่า ผู้เป็นใหญ่แห่งกาลเวลา 17) ตรียมพะกะ แปลว่า สามตา และ 18) ปัญจนะ แปลว่า ห้าหน้า

10. พระศิวะในคติพระพุทธศาสนา สรุปลได้ว่า นอกจากเรื่องราวเกี่ยวกับพระศิวะจะปรากฏในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู แล้วยังปรากฏในคติพระพุทธศาสนาด้วยดังปรากฏหลักฐานในคัมภีร์โลกบัญญัติ กล่าวถึงการต่อสู้กันระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระศิวะหรือพระมเหศวร ด้วยการเล่นซ่อนหา เมื่อพระพุทธเจ้าเอาชนะได้ พระศิวะจึงยอมรับนับถือพระพุทธเจ้าเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อสู้กันระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระศิวะยังปรากฏในคัมภีร์ไตรโลกวิณัจฉยภคา ส่วนวันที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แต่ไม่เคยมีการจัดพิมพ์เผยแพร่มาก่อน จึงได้คัดบางตอนจากเอกสารตัวเขียนมานำเสนอ โดยจัดแบ่งย่อหน้าและวรรคตอนใหม่ ดังต่อไปนี้ ...อันว่าพระมเหศวรเทวราช (พระอิศวร) นั้นมีพระศักดิ์านุภาพยิ่งกว่าภูมิเทวดาทั้งหลาย และมีฤทธานุภาพอีกทั้งยักษาธิราชในพื้นภูมิภคาก็ย่อมชวนกันมานมัสการบูชาพระองค์ พระองค์ก็โปรดด้วยพระปรีชาญาณอันฉลาดเป็นอาจารย์แห่งสฤชัยปริพาชกแลพระมเหศวรเทวราชนั้นมีพระเนตรเป็นทิพย์ ด้วยบุพการกุศลอันพระองค์ได้สันนิยาการกระทำไว้ในสำนักพระพุทธเจ้า พระปัจเจกโพธิเจ้า พระอรหันตเจ้า แต่บุพชาติก่อน ๆ จึงได้มาบังเกิดมีวิมานทอง

11. พระศิวะในการรับรู้ของชาวกัมพูชา สรุปลได้ว่า นอกจากพระศิวะจะได้รับการบูชาในอินเดียแล้ว ในเวลาต่อความนิยมบูชาพระศิวะได้แพร่หลายเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พร้อม ๆ กับการเดินทางเข้ามาของพ่อค้าและพราหมณ์ชาวอินเดีย จึงทำให้การบูชาพระศิวะแพร่หลายออกไป การนับถือพระศิวะในกัมพูชามีร่องรอยหลักฐานเกี่ยวกับการนับถือพระศิวะในกัมพูชา ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนพระนครโดยเฉพาะในเอกสารของจีนคือ “สุยชู” หรือพงศาวดารสมัยราชวงศ์สุย ซึ่งบันทึกถึงการบูชาพระศิวะไว้ว่า เมื่อนั้นมีภูเขาลิงกาโปวโผว (ลิงคบรรพต) บนเขามีศาลโดยมีทหารเฝ้ารักษาห้าพันนาย ทางทิศตะวันออกมีเทพชื่อโผวตัวลี (ภัทเรศวร) ที่ต้องใช้เนื้อคนเช่นสรวง โดยกษัตริย์จะฆ่าคนเพื่อใช้ในเช่นสรวงทุกปี และทำพิธีเช่นในคินัน นั้น โดยมีทหารเฝ้าที่ศาลนี้พันซึ่งการเช่นนี้เหมือนกับการเช่นผี โดยมากแล้วจะมีพิธีพุทธประกอบมีนักพรตประกอบพิธี พระและนักพรตจะยืนประจำในหอแห่งนั้น และเรื่องพระศิวะนี้ยังปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของกัมพูชาหลายเช่น วรรณคดีเรื่องหงส์ยงค์ และพระเวสสันดรชาดก เป็นต้น

12. การรับรู้เกี่ยวกับพระศิวะในดินแดนไทย สรุปลได้ว่า ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสัมพันธ์กับอินเดีย โดยเฉพาะในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 เป็นต้นมา ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระศิวะจึงน่าจะได้รับอิทธิพลเข้ามาในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันด้วย โดยเฉพาะการเข้ามาพร้อม ๆ กับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน คือ ศิลาจารึกที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

และภาคตะวันออกของไทย ที่มีการกล่าวถึงการบูชาพระศิวะ เช่น ในศิลาจารึกอุบลมุง จังหวัดอุบลราชธานี และศิลาจารึกสตักกือกอม อำเภอดงหลวง จังหวัดสระแก้ว ศิลาจารึกอุบลมุงจารึกขึ้นใน พ.ศ.1536 ในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 พบที่บ้านอุบลมุง ตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานีมีข้อความกล่าวถึงการถวายข้าวแต่เทวรูปต่าง ๆ รวมทั้งพระศิวะด้วยดังข้อความในศิลาจารึกด้านที่ 3 ว่า " ถวายก้อนข้าว 1 ปรีสละแด่พระศิวะ ครึ่งปรีสละแด่พรพิมเนศวรครึ่งปรีสละแด่พระเทวี ครึ่งปรีสละแด่พระวิษณุ " เป็นต้น

13. พระศิวะในการรับรู้สมัยสุโขทัย สรุปได้ว่า อาณาจักรสุโขทัยสถาปนาขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 18 นั้น สุโขทัยน่าจะได้รับอิทธิพลความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ผ่านทางอาณาจักรเขมรโบราณ ทว่าไม่ปรากฏหลักฐานการรับรู้เกี่ยวกับพระศิวะในสมัยสุโขทัยตอนต้นให้เห็นอย่างชัดเจนนัก แต่สันนิษฐานว่า ศาสนสถานที่มีมาตั้งแต่เดิมหลายแห่งน่าจะเป็นศาสนสถานที่ยกขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เช่น ศาลตาผาแดง และวัดศรีสวาย เป็นต้น พระศิวะในสมัยสุโขทัยที่ชัดเจนที่สุดคือ ศิลาจารึกฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชร ที่มีข้อความกล่าวถึงการสร้างเทวรูป " พระอิศวร " ซึ่งหมายถึง " พระศิวะ " ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในสุโขทัยมีการนับถือพระศิวะเป็นอย่างมาก

14. พระศิวะในพระนามพระมหากษัตริย์สมัยอยุธยา สรุปได้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการบูชาพระศิวะว่า เป็นเทพที่สำคัญไว้อย่างชัดเจน ดังปรากฏในรายบราณตอนต้นของลิลิตโองการแช่งน้ำที่แต่งขึ้นตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) และปรากฏในกฎหมาย " พิสูท้าน้ำลุยเพลิง " ที่ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1899 ในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แสดงให้เห็นว่า การบูชาพระศิวะมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นแล้ว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในสมัยอยุธยาปรากฏหลักฐานว่ามีการนับถือพระศิวะอย่างชัดเจน ทั้งในพระนาม พระศิวะ ซึ่งในเอกสารเรียกว่า พระอิศวร เพื่อบูชาในการพระราชพิธี และในพระนามพระรุทร ดังปรากฏในชื่อของเทวสถานพระศิวะที่ตำบลชีกุน และที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร นอกจากนี้ยังปรากฏเป็นพระนามคือ สมเด็จพระเอกาทศพรหรือศิว บรมนารถพิตร์ (พระนามที่ถูกต้องของสมเด็จพระเอกาทศรถ) ซึ่งหมายถึง พระศิวะนั้นเอง พระนามสมเด็จพระเอกาทศพรนี้ใช้เป็นพระนามพระมหากษัตริย์อยุธยาสืบเนื่องต่อมาอีกหลายพระองค์ เช่น สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเป็นพระนามอย่างเป็นทางการของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในสมัยกรุงธนบุรี

15. พระศิวะในการรับรู้สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สรุปได้ว่า หลักฐานเกี่ยวกับพระศิวะสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏอยู่หลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ เช่น คัมภีร์นารายณ์ยี่สิบปาง หรือ ตำราเทวรูปสังเขป ซึ่งน่าจะเป็นการรวบรวมขึ้นใหม่หลังสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2310

นอกจากนี้ยังปรากฏให้เห็นในพระราชพิธีในราชสำนักสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ คือ พระราชพิธีตรียัมปวาย ซึ่งเป็นพิธีรับพระอิศวรที่เสด็จลงมายังโลกมนุษย์ปีละหน ตามคติที่ว่า พระศิวะจะเสด็จลงมา

เยี่ยมโลกมีกำหนดระยะเวลา 10 วัน โดยเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 7 ค่ำ เดือนอ้าย ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือนอ้าย ในระหว่างนี้พราหมณ์จะจัดพิธีเฉลิมฉลองเพื่อต้อนรับเสด็จ เรียกว่า " พิธีตรียัมปวาย " จากนั้นจะมีการโล้ชิงช้าและบวงสรวงสังเวีย แม้จะปรากฏมีพิธีพราหมณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระคิเวในสมัยรัชกาลที่ 1 แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงให้ความสำคัญแก่พระพุทธศาสนาตามอุดมการณ์ของรัฐจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกพระราชกำหนดใหม่ข้อที่ 35 ห้ามมิให้มีเพศบุรุษลึงค์ หรือคิวลึงค์ไว้ในศาลเทพารักษ์

16. พระคิเวในคัมภีร์นารายณ์ยี่สิบปาง สรุปลได้ว่า คัมภีร์นารายณ์ยี่สิบปาง ได้กล่าวถึงเรื่องพระปรเมศวร ได้ทรงปราบอสูรมูลาคนี ต้นกำเนิดกรุงพาลี ซึ่งเป็นที่มาของพิพิธหรือเข่นกรุงพาลีไว้ด้วย พระปรเมศวรเป็นเจ้าจึงเสด็จลงมาจากพระไกรลาส เพื่อจะทำสงครามด้วยอสูรมูลาคนี อสูรมูลาคนีก็เข้าต่อสู้ด้วยพระเป็นเจ้า ล้มตาให้บังเกิดเป็นไฟล้อมพระเป็นเจ้าไว้โดยรอบ พระปรเมศวรเป็นเจ้าจึงกระทำด้วยเทวฤทธิ์ให้เป็นสี่กร ทรงเทพอาวุธประดิษฐานขึ้นเหยียบเหนือหลังอสูรมูลาคนี แล้วจึงเปิดท่อน้ำทอเพลิงออกจากช่องพระกรณทั้งสอง ให้ตกต้องศีรษะอสูรมูลาคนี อสูรมูลาคนีก็สิ้นฤทธิ์ ที่ตาไฟนั้นก็สูญไป พระปรเมศวรเป็นเจ้าจึงสาปอสูรมูลาคนีให้เป็นกรุงพาลีไปเที่ยวกินกบาลอยู่ในมนุษยโลก เพื่อมนุษย์ทั้งหลายจะทำมงคลการทั้งปวงนั้นชั่วภพกับหนึ่ง แล้วจึงเสด็จกลับไปยังพระไกรลาส

17. พระคิเวในวรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สรุปลได้ว่า หลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระคิเวในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้กล่าวมาแล้ว วรรณคดีไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยังกล่าวถึงพระคิเวไว้ด้วย โดยมักถือว่าพระคิเวเป็นเทพเจ้าสูงสุดดังปรากฏในวรรณคดีบทละครเรื่อง รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่กล่าวว่า พระคิเวหรือพระอิศวรเป็นผู้มีเทวบัญชาให้พระนารายณ์ไปปราบยุคเข็ญสอดคล้องกับคัมภีร์ ตำราเทวรูปสังเขป และคัมภีร์นารายณ์ยี่สิบปาง นอกจากนี้ยังปรากฏพระนามพระคิเวรวมอยู่ในบทสรรเสริญเทพเจ้าทั้งสาม และในบทไหว้ครุตอนท้ายเรื่องของวรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังเช่นที่ปรากฏใน "กาพย์ขับไม้" คติดังกล่าวปรากฏสืบมาจนถึงฉันทกล่อมพระเสวตวรวรรณผลงานนิพนธ์ของ (พระเสวตวรวรรณ คือ ข้างสำคัญในรัชกาลที่ 5 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เมื่อยังเป็นขุนสารประเสริฐได้กล่าวถึงพระคิเวไว้ในส่วนของกาพย์ขับไม้ตอนท้ายของ ฉันทกล่อมพระเสวตวรวรรณ โดยกล่าวถึงร่วมกับ "พระพรหม" และ "พระนารายณ์" จากตัวอย่างที่ยกมานี้ แสดงให้เห็นว่าการรับรู้เกี่ยวกับพระคิเวของสังคมไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 - 5 มีความคล้ายคลึงกับความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือ มีการนับถือพระคิเวในฐานะเทพเจ้าองค์หนึ่งในตรีมูรติ หรือเทพเจ้าสำคัญ 3 พระองค์ในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยทรงมีฐานะเป็นเทพแห่งการทำลายนั่นเอง

18. ห้ามเรียกพระคิเวว่าพระอินสวน สรุปลได้ว่า ในพระบรมราชาธิบายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสรุปลได้ว่า จากหลักฐานต่างๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา แสดงให้เห็นว่าในสังคมไทยมีความสับสน

ในเรื่องของพระอิศวรกับพระอินทร์มาโดยตลอดเช่นที่ปรากฏในรายโบราณตอนต้นของ ลิลิตโองการแข่งน้ำโคลงห้า ที่กล่าวสรรเสริญพระศิวะว่า "ผายผาลวงอะคร้าว" ทั้ง ๆ ที่ผาลวง คือ เขาพระสุเมรุ อันเป็นที่ประทับของพระอินทร์ หรือที่กล่าวว่า"แก่งเพชรกล้า" แต่ในความเป็นจริง "เพชร" หรือ "วัชร" เป็นเทพอาวุธของพระอินทร์ เป็นต้นความสับสนดังกล่าวปรากฏให้เห็นในพระนามที่เรียกว่า "พระอินสวน" ด้วยจนเป็นเหตุทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระบรมราชาธิบายไว้ในเรื่อง "ศัพทพระอินสวน" ว่าด้วยหนังสือพิมพ์ลงชื่อว่าพระอินสวน จากหลักฐานในพระบรมราชาธิบายนี้แสดงให้เห็นว่า คนไทยสับสน และเรียกปนกันระหว่างพระอิศวรกับพระอินทร์ แล้วกลายเป็นพระอินสวนมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4

19. พระศิวะจากพระนามพระเป็นเจ้าสู่พระนามทรงกรมของกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส สรุปได้ว่าหลักฐานหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระศิวะเป็นเทพในศาสนาฮินดูซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานพระนาม "มเหศวรศิววิลาส" ซึ่งมีพระนามพ้องกับ "พระศิวะ" ให้เป็นพระนามทรงกรมของพระราชโอรสในพระองค์ เมื่อแรกรับพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนามที่ "กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส"

ทัศนะวิจารณ์

จากการวิจารณ์หนังสือเรื่อง พระศิวะ ...มหาเทพแห่งการทำลายล้าง ที่เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ มีประเด็นที่เป็นจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาเพื่อเพิ่มเติมให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

1. จุดเด่นของหนังสือ มี 3 ประเด็น ดังนี้

1) การใช้ภาษา หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ใช้ภาษาแบบตรงไปตรงมาที่อ่านแล้วสามารถทำความเข้าใจได้ทันทีโดยไม่ต้องมาแปลความหมายอีกครั้ง และเพราะการใช้ภาษาที่สื่อความหมายตรง ๆ นี้เองจึงทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยมในการอ่านเพื่อเพิ่มเติม และสร้างพลังศรัทธาต่อพระศิวะ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ

2) การนำเสนอเนื้อหา หนังสือเรื่อง พระศิวะ ...มหาเทพแห่งการทำลายล้าง ถือได้ว่าเป็นการนำเสนอเนื้อหานี้เป็นการนำไปสู่การศึกษาเพื่อให้ได้องค์ความรู้ เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง และสร้างแรงศรัทธาในระดับปัจเจกบุคคล

3) อิทธิพลที่มีต่อสังคม หนังสือเรื่อง พระศิวะ...มหาเทพแห่งการทำลายล้าง ได้มีอิทธิพลมากมายต่อสังคมในแต่ละยุค เริ่มตั้งแต่สังคมสมัยอินเดียบรรณจนถึงสังคมอินเดียในปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งอิทธิพลในด้านต่างได้ดังนี้ 1) ด้านการปกครอง พบว่า นามพระศิวะ จะถูกนำไปใช้เป็นพระนามของกษัตริย์ผู้ทรงอำนาจ และมีอิทธิพลมาสู่ระบบการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย กัมพูชา เป็นต้น

2) ด้านวรรณกรรม พบว่า มีวรรณกรรมที่มีความเกี่ยวกับพระคิเวมากมายที่ได้รับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เช่น มหาภาพรรมายณะ มหาภาพรรมหาราตะ พระเวสสันดรชาดก หรือวรรณกรรมของอีสาน เช่น ตำนานพญาแถน เป็นต้น 3) ด้านศาสนาศิลปวัฒนธรรม พบว่า การบูชาพระคิเวได้รับการปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันโดยในสังคมไทยยังมีการบูชาเพื่อขอพรเพื่อช่วยจัดปัดเป่าสิ่งไม่มีออกจากตัว มีเทวสถานหรือคิวาลัยมากมายสามารถพบเห็นได้ในสังคมไทยในปัจจุบัน

2. จุดที่ควรปรับปรุง มี 2 ประเด็น ดังนี้

1) หนังสือเล่มนี้มีสารบัญและบทตอนไม่ชัดเจน จึงควรเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นสารบัญบทและการแบ่งตอนให้เกิดความชัดเจนเพราะการมีสารบัญและบทตอนที่ชัดเจนจะสามารถทำให้ผู้อ่านสามารถหาหน้าเนื้อหาที่ต้องการอ่านได้รวดเร็วขึ้น

2) หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาน้อยเกินไป จึงควรเพิ่มและเพิ่มเติมในส่วนของเนื้อหาในแต่ละเรื่องอย่างครบถ้วนและสมดุลเพราะบางตอนมีเนื้อหาของเรื่องน้อยมาก บางตอนก็มีมากจึงทำให้ขาดความสมดุลของเนื้อหาในแต่ละตอน

สรุป

จากการวิจารณ์หนังสือเรื่องพระคิเว ...มหาเทพแห่งการทำลายล้าง ที่เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ สรุปเนื้อโดยภาพรวมได้ว่า พระคิเวเป็นเทพเจ้าที่มีบทบาทอย่างมากในสังคมไทย ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับทราบมากนักพระคิเวตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ ของอินเดียแสดงให้เห็นว่า พระคิเวได้รับการนับถือจากชาวอารยันในฐานะเทพผู้เป็นใหญ่สูงสุด และเป็นเทพแห่งการทำลายล้าง ปรากฏเรื่องราวพระคิเวในคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ อีกทั้งบทบาทของพระคิเวยังปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาด้วย ดังที่ในคัมภีร์โลกบัญญัติได้นำเสนอภาพของพระคิเว (พระมเหศวร) ในฐานะของเทพฮินดูผู้ถูกปราบโดยพระพุทธเจ้า ที่กลายมาเป็นพระพุทธรูปปางโปรดพกาพรหม ซึ่งสร้างเป็นรูปพระพุทธรูปประทับอยู่เหนือเทวดาที่ประทับอยู่บนโค อันเทวดานี้ น่าจะหมายถึงพระคิเวนั่นเอง และเมื่อการนับถือพระคิเวแพร่เข้ามาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พระคิเวก็ได้รับการนับถือในฐานะเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูลัทธิไสวณิกาย ซึ่งกษัตริย์กัมพูชาหลายพระองค์นับถือพระคิเว และมีการสถาปนาพระคิเวลึงค์ขึ้นในดินแดนประเทศไทยเองก็ปรากฏหลักฐานการนับถือพระคิเวมาตั้งแต่โบราณ ดังปรากฏหลักฐานว่า ดินแดนประเทศไทยในช่วงอิทธิพลเขมรโบราณ พุทธศตวรรษที่ 15 - 18 ก็มีหลักฐานการสร้างพระคิเวลึงค์ขึ้นเพื่อบูชา และมีการสร้างศาสนสถานหลายแห่งเพื่อถวายพระคิเว เช่น ปราสาทสตึกก่อธม ปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทพนมวัน เป็นต้น ต่อมาในสมัยสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระคิเวเป็นที่รับรู้กันดีในนามว่า พระอิศวร ซึ่งถือเป็นเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่สูงสุดปรากฏหลักฐานว่ามีการหล่อพระเทารูปของพระคิเว รวมทั้งพระนามของกษัตริย์อยุธยาหลายพระองค์ก็มี

ความเกี่ยวเนื่องกับคติการนับถือพระศิวะโดยเฉพาะพระนามของสมเด็จพระเอกาทศรถซึ่งที่ถูกต้องตามในเอกสารตัวเขียนควรใช้ว่า สมเด็จพระเอกาทศรถหรือศวร บรมนารถบพิตรอันหมายถึงพระนามของพระศิวะโดยตรงนอกจากนี้ยังปรากฏว่าในรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำพระนามของพระศิวะมาเป็นพระนามทรงกรมของกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระศิวะในสังคมไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

ศานติ ภัคดีคำ. (2559). พระศิวะ มหาเทพแห่งการทำลายล้าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).